

Smích, víra a absurdnost [1963]

První česká hra, právem považovaná za absurdní divadlo, totiž Havlova Zahradní slavnost, byla už dvakrát předmětem úvah v naší revui. Ve 3. čísle KR rozpoznává -jk- platnost Havlových kategorií také pro společenství křesťanů: církve je plná zahajovačů a likvidátorů, kteří deformovali evangelium a nahradili je filosofií životní malosti, falešné pokory, chytráckého konformismu a církevnické přetvářky. Tváří v tvář tomuto zjištění se potom táže: máme se tomu smát, jako se smějeme Havlově hře? A hned odpovídá: je to pramalý důvod k smíchu; nemůžeme přece zůstat lhostejní k zformalizování křesťanství nebo čehokoli jiného lidsky velkého. Nemůžeme pouze z ústraní přihlížet, co se děje; odpovídáme za to, aby nejen Kristovo evangelium, ale ani žádná velká lidská pravda nebyla zdeformována a zdegradována.

Nechci v této poznámce nic víc, než připsat ještě jeden důrazný otazník nad citovanou otázkou. Zdá se mi totiž, že tato otázka nebyla postavena správně; spíše by měla znít: smíme se tomu smát méně, než se smějeme Havlově hře? Proč by měli být profesionální zahajovači a likvidační úředníci, sekretariáty humoru a ideově regulační komise nebo zdravá filosofie vrstev, které chtějí být pořád a které proto musí pořád tak trochu nebýt, v občanské společnosti směšnější než na půdě církve? Jsou to snad nicotnosti nedospělého světa, budící úsměv na tváři dospělé církve? Jistě ne. Jde snad o klopýtnutí nabubřelé a ješitné důstojnosti, po kterém propukáme v smích? Ani to ne; jednak jsou pokusy o nadnesený pathos, které ústí ve falešné důstojenství, v našem občanském světě nejčastěji jen slabým odvarem po staletí pěstovaného pathosu církevního, jednak jsou ve své původní vzor karikující podobě většinou tak zhudlařeny, že budí spíše útrpnost. Zejména však jsou Havlovou hrou postihovány docela jiné polohy korumpované lidskosti, totiž prostřednost a životní malost (jak uvádí sám -jk-), u nichž po nějakém důstojenství není ani památky. Čemu se v Havlově hře vlastně smějeme?